
**ПРОГРАМА ЗА
УСКОРЯВАНЕ НА
ИКОНОМИЧЕСКИЯ
РАСТЕЖ И ПОДОБРЯВАНЕ
НА БИЗНЕС СРЕДАТА И
ДЪРЖАВНОТО
УПРАВЛЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ**

Март 2014 г.

**Проф. Теодора Георгиева
Руслан Стефанов
Мартин Цанов
Д-р Тодор Галев
Надежда Ганчева**

Съдържание

1. Икономическа ефективност	4
1.1. Вътрешна икономика	4
1.2. Международна търговия	4
1.3. Чуждестранни инвестиции.....	4
1.4. Заетост.....	5
2. Правителствени политики.....	5
2.1. Публични финанси	5
2.2. Фискална политика	6
2.3. Институционална рамка	6
2.4. Бизнес законодателство	7
2.5. Обществена рамка.....	8
3. Бизнес среда.....	9
3.1. Производителност и ефективност.....	9
3.2. Пазар на труда.....	9
3.3. Финансови условия	9
3.4. Управленски практики.....	10
4. Инфраструктура	10
4.1. Базова инфраструктура.....	10
4.2. Технологична инфраструктура	11
4.3. Научна инфраструктура	12
4.4. Здравеопазване и околна среда.....	12
4.5. Образование.....	13

Разработената Програма за ускоряване на икономическия растеж и подобряване на бизнес средата и държавното управление в България се основава на структурата на международния индекс за конкурентоспособността на нациите на Института за развитие на управлението, Швейцария (Institute for Management Development - IMD). Публикуваният от Института „Годишник на световната конкурентоспособност“ анализира конкурентоспособността като съставена от четири основни категории: икономическа ефективност, правителствени политики, бизнес среда и инфраструктура. Настоящата Програма за ускоряване на икономическия растеж и подобряване на бизнес средата и държавното управление в България предлага комплекс от кратко-/средносрочни и дългосрочни мерки за всеки един от показателите, използвани за измерване и анализ на конкурентоспособността. Тези мерки са резултат от подробен анализ на конкурентоспособността на България 2008-2013 г. в сравнителен план с избрани други страни¹ на базата на данните от „Годишника на световната конкурентоспособност“. Неразделна част от Програмата е и специално разработената Система за мониторинг на конкурентоспособността на българската икономика, която дава възможност за текущо следене на напредъка на страната в резултат на предприетите мерки.²

¹ Вж. Анализ на конкурентоспособността на българската икономика. Февруари 2014

² Вж. Управленска програма за развитие на конкурентоспособността на българската икономика за периода 2014-2020 година. (Придружена от Система за мониторинг на конкурентоспособността на българската икономика). Март 2014

1. Икономическа ефективност

1.1. Вътрешна икономика

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- повишаване степента на усвояване на европейско финансиране чрез:
 - намаляване на изискваните документи при кандидатстване чрез автоматичен обмен на документи между държавните органи;
 - пълна електронизация на процеса на кандидатстване;
- акцент върху регионалните източници на конкурентоспособност и развитието на регионалните икономики с цел намаляване на регионалните дисбаланси;
- повишаване на административния капацитет на местните власти;

➤ Дългосрочни мерки:

- избор на приоритети за развитие на страната, включващ както традиционни дейности, по отношение на които съществуват натрупани традиции и производствен опит, така и нови икономически сектори, притежаващи бъдещ потенциал за превръщане в източник на конкурентни предимства;
- приоритетно насочване на средства към сектори, които ще донесат растеж, каквито са експортно ориентиранияте малки и средни предприятия и образователната система;

1.2. Международна търговия

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- подкрепа за участието на български фирми в изложения и форуми зад граница;
- подкрепа за патентната активност на български фирми и организации на чуждестранни пазари;
- приемане на данъчни облекчения за фирми, които реализират износ на високотехнологични продукти зад граница.

➤ Дългосрочни мерки:

- структурни реформи с акцент върху икономически сектори с експортен потенциал;
- изработване на стратегия за участие на български фирми и организации в международния технологичен трансфер на основата на детайлна статистика за технологичния баланс на страната съгласно изискванията на международните стандарти в тази област;

1.3. Чуждестранни инвестиции

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- Стимули за чужди инвестиции в НИРД-интензивни дейности и високотехнологични сектори на икономиката;

- Облекчаването на вносните мита на апаратура и материали, предназначени за осъществяване на изследователска дейност и реализиране на иновационни проекти;
- Активна държавна политика за представяне на страната като привлекателна дестинация за аутсорсинг;
- **Дългосрочни мерки:**
 - Разработване на комплекс от мерки за насърчаване на инвестициите във високотехнологични и иновационни дейности;

1.4. Заетост

- **Кратко/средносрочни мерки:**
 - Разширяване на обхвата на програмите за студентски и ученически стажове;
 - Масирано въвеждане на програми за професионално и продължаващо обучение с цел повишаване пригодността и адаптивността на безработни лица към изискванията на пазара;
 - Обвързване на социалните плащания с дейности по активно търсене на работа и социално включване;
 - Насърчаване назначаването на висококвалифицирани лица;
- **Дългосрочни мерки:**
 - Намаляване на броя на децата, отпадащи от образователната система;
 - Насърчаване на мобилността на работната сила;
 - Насърчаване разкриването на работни места в райони с висока безработица и тенденции към обезлюдяване;

2. Правителствени политики

2.1. Публични финанси

- **Кратко/средносрочни мерки:**
 - Усъвършенстване на съществуващата система за управление на публичните инвестиции (въвеждане на задължителни фази на планиране и оценка на въздействие, мониторинг и изпълнение). Въвеждане на средносрочна фискална рамка и бюджетиране, основано на резултатите, за да се улесни пренасочването на оскъдните публични ресурси от „потребление“ към дейности свързани с повишаване на производителността – т.е. образование и иновации;
 - Модернизиране (електронизиране/дигитализация) на публичната администрация, за да може да изпълни амбициозна програма за реформи насочена към засилване на растежа и конкурентоспособността, включително за осигуряване на по-високи нива на усвояване на европейското финансиране през новия програмен период;

- Въвеждане на избор на осигурители и осигурени лица да продължат да използват държавната система или да преминат към частни осигурителни практики;
- **Дългосрочни мерки:**
 - Редуциране на вътрешния дълг.
 - Въвеждане на прозрачни процедури и институционални практики за управление на държавните предприятия и провеждането на обществени поръчки;

2.2. Фискална политика

- **Кратко/средносрочни мерки:**
 - въвеждане на по-висок необлагаем минимум
 - ревизиране на „плоския“ данък и въвеждане на (елементи на) прогресивна данъчна система;
 - въвеждане данък „лукс“;
 - освобождаване от данък или намаляване на данъчната ставка при реинвестиране на печалбата;
 - увеличаване на е-фактурирането и електронни услуги за фискални цели чрез въвеждането на задължително е-фактуриране за всички дейности за бизнес предприятия и публично-финансирани организации с приходи/бюджетна субсидия над определен праг (напр. праговете определящи категориите на т.нар. средни и големи данъкоплатци);
- **Дългосрочни мерки:**
 - въвеждане на система за данъчен кредит на най-уязвимите слоеве от населението;
 - създаване на „статут на иновативно предприятие“, който дава право на пакет от данъчни и други облекчения и по-улеснен достъп до финансиране;

2.3. Институционална рамка

- **Кратко/средносрочни мерки:**
 - Увеличаване на прозрачността при провеждането на правителствените политики чрез регулярно публикуване на изчерпателна и достъпна информация (годишни отчети) за дейността и най-вече - контролните функции на всички административни структури;
 - Възприемане на бърза и ефективна процедура за налагане на административно-наказателна отговорност в случай на нарушения на процедурите и сроковете, разписани в Закона за достъп до обществена информация;
 - Въвеждане на изцяло електронни търгове за обществени поръчки;
- **Дългосрочни мерки:**

- Ускоряване на приватизацията, концесионирането и публично-частните партньорства;
- Прекратяване на практиката за правене на непредвидени и негласувани от парламента разходи на правителството през годината, с изключение на средствата от резерва за непредвидени и неотложни разходи;
- Въвеждане на оценка за ефективността на провежданите социални програми и ежегодна ревизия както на отделни елементи на програмите, така и на цели програми, в зависимост от изпълнението им.

2.4. Бизнес законодателство

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- публикуване на редовна финансова информация за балансите на всички държавни и общински предприятия, в които държавата има дял над 50%, включително обема на депозитите им по банки;
- ускоряване на връщането на ДДС и в резултат на работата на звеното по анализ на риска в НАП, създаване на механизъм за идентифициране на „изрядните компании“ и намаляване на проверките в тях;
- административна реформа за ускоряване на плащанията по европейските програми и въвеждане на равноправни условия и санкции по отношение на изпълнение/неизпълнение на срокове и условия на договорите както от страна на бенефициентите, така и от страна на управляващите органи на оперативните програми;
- подобряване на правната рамка за уреждане на закъснели плащания и частния бизнес дълг;
- подобряване на работата на административните съдилища и обръщане на специално внимание на практиката за обявяване на несъстоятелност със задна дата;
- въвеждане на изисквания за обучение по предприемачество и иновационен мениджмънт във всички образователни степени и професионални направления за бъдеща реализация на младите специалисти;

➤ Дългосрочни мерки:

- приемане на адекватна дивидентна политика, която да създаде условия за реинвестиране на печалбата и гарантиране на дългосрочен растеж;
- подчиняване на дейността на държавните предприятия на пазарни принципи и показателите за ефективно управление, включително чрез механизмите на публично-частното партньорство;
- разработване на механизми за управление на конфликтите на интереси с цел държавните предприятия да развият чисто търговски отношения с държавните банки, държавните финансови институции и другите държавни предприятия;
- въвеждане на механизми за прозрачност и публичен контрол върху дейността на държавните предприятия;

- въвеждане на общи показатели за ефективност и производителност на регулаторните органи и на контролната система;
- въвеждане на електронни публични услуги както в централната, така и в местната администрация, целящи повишаване на тяхната ефективност, намаляване на административната тежест и ограничаване на възможностите за корупционен натиск;
- насърчаване на свободната бизнес инициатива и конкуренция чрез подобряване на прилагането на анти-монополното законодателство;

2.5. Обществена рамка

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- даване на правомощия на Сметната палата и Комисията за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси да налагат санкции, ако им бъде отказано съдействие при проверки за конфликт на интереси;
- повишаване на общественото доверие в правосъдната система чрез регулярно изследване на доверието сред населението и избрани целеви социални групи и използване на резултатите за подобряване и оптимизация на вътрешните правила и процедури на правосъдните институции;
- изготвяне на подробни годишни анализи за работата на Висшия съдебен съвет и навременно и регулярно публикуване на годишните отчетите за дейността му в интернет;
- Мерки за намаляване на нерегистрираните от полицията, но съобщени от гражданите престъпления с цел повишаване доверието и ефективността на полицията:
 - Създаване на звено в „Инспектората“ на МВР, което да извършва целенасочени проверки (чрез определена извадка) на случаи на докладвани от граждани престъпления, вкл. случаи докладвани през телефон 112 и/или чрез използване технологията „таен клиент“ в РУП.
 - Разяснителна кампания сред населението и механизми, насърчаващи граждани да сигнализират Инспектората за проблеми при опит да докладват престъпление.

➤ Дългосрочни мерки:

- ефективно прилагане на съдебните решения;
- повишаване независимостта на съдебната система;

3. Бизнес среда

3.1. Производителност и ефективност

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- оптимизация на производството чрез внедряването на добри производствени (лабораторни, клинични) практики, международно признати стандарти, системи за управление на ресурсите, вътрешна и външна логистика и отношенията с клиентите на основата на ИКТ;
- въвеждане на затворен производствен цикъл и безотпадни технологии, използване на рециклирани материали и други.

➤ Дългосрочни мерки:

- повишаване на образователното равнище и квалификацията на заетите, технологична модернизация на производството;
- прилагане на добри управленски практики и управление на човешките ресурси, включително за наемане, развитие и мотивиране на персонала;

3.2. Пазар на труда

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- увеличаване на приема на студенти в специалности на техническите и природните науки;
- повишаване на заплащането на труда на висококвалифициран персонал (научни работници и/или заети в НИРД);
- насърчаване наемането на висококвалифицирани кадри чрез набор от данъчни облекчения по отношение дължимите социални осигуровки от страна на осигурителя;
- насърчаване обучението на работното място, включително чрез схеми по оперативните програми;

➤ Дългосрочни мерки:

- създаване условия за повишаване и преквалификация на безработни лица;
- намаляване на младежката безработица;
- подобряване условията за стартиране на собствен бизнес;

3.3. Финансови условия

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- включване на нови предложения в портфейла от продукти и услуги, предоставяни от Българска фондова борса;
- разширяване достъпа до рисков капитал чрез разширяване обхвата на стартиралите в страната фондове чрез ОП Конкурентоспособност и съществуващите частни инициативи;
- привличане на нови емитенти на Българска фондова борса, включително от страна на МСП;

- ускоряване на разплащанията на държавата с фирмите по договори за обществени поръчки, проекти по оперативните програми и други;
- **Дългосрочни мерки:**
 - разширяване на възможностите за предоставяне на финансиране чрез фондовата борса;
 - създаване на стимули за участие на български бизнес предприятия на чужди борси;
 - намаляване на инвестиционния и финансов риск;
 - стимулиране на интереса на чуждите инвеститори, включително чрез допълнителни законодателни промени;
 - намаляване на междуфирмената задлъжнялост;

3.4. Управленски практики

- **Кратко/средносрочни мерки:**
 - Увеличение на инвестициите в разработване на системи за управление на риска и действия за осигуряване на непрекъсваемостта на бизнеса
- **Дългосрочни мерки:**
 - Активизиране на държавната политика за популяризиране и насърчаване на внедряването на системи за управление на риска;

4. Инфраструктура

4.1. Базова инфраструктура

- **Кратко/средносрочни мерки:**
 - задължителни изисквания за повишаване на енергийната ефективност при модернизирани и подмяна на общинския автопарк, градския, междуградския и жп-транспорта и въвеждане на стандарти за енергийна ефективност на превозни средства, жилищни и офис сгради;
 - изграждане на системи за събиране и преработка на отпадъци;
 - създаване на бази данни за производството и потреблението на енергия като основа за въвеждането на интелигентни мрежи за управление и контрол на енергийната система;
 - либерализация на енергийния пазар;
 - поне миноритарен дял на приватизация на големи държавни енергийни холдинги може да се окаже двигател за привличане на частни инвеститори и за оптимизация на енергопотреблението в индустрията и сред домакинствата;
 - повишаване на енергийната сигурност на страната чрез:
 - изграждането на интерконектори и/или реверсивни газови връзки със съседните страни;

- подобряване на гъвкавостта на топлоелектрическите централи и индустриалните предприятия чрез въвеждане на ефективен капацитет да работят с два типа гориво;
- **Дългосрочни мерки:**
- развитие на населените места на основата на производство на продукти и предоставяне на услуги, по отношение на които съществуват създадени традиции, ноу-хау, добри практики, ефективно функциониращи вериги за добавяне на стойност;
 - прилагане на съвременните принципи за градско планиране и архитектура;
 - развитие на публично-частните партньорства и предтърговските обществени поръчки;
 - повишаване на енергийната сигурност на страната, вкл. чрез диверсификация на енергийните източници по отношение на производство и внос;
 - приоритизиране на регионалната (на Балканите) газова интеграция;
 - повишаване ефективността на публичните разходи особено при енергийните инфраструктурни проекти;

4.2. Технологична инфраструктура

- **Кратко/средносрочни мерки:**
- Оползотворяване на предимствата на България от предлагането на високоскоростен широколентов достъп чрез интегриран подход за създаване на услуги с добавена стойност от публичната администрация и бизнес сектора;
 - Прилагане на съществуващите регулации за деклариране на наличните и новоизграждащи се телекомуникационни мрежи в Агенцията по геодезия, картография и кадастър
 - Увеличаване на държавната поръчка и прием в ИКТ специалностите в средното и висшето образование.
- **Дългосрочни мерки:**
- подготовка на подходяща нормативна рамка и насърчаване на нови инвестиции в инфраструктура и цифрови технологии при едновременно запазване на технологичната неутралност;
 - насърчаване на единен цифров пазар, ориентиран към потребителите и предприятията с цел преодоляване на фрагментацията на националните пазари въз основа на подобрена, предвидима и стабилна правна рамка в целия ЕС;
 - преодоляване на несъответствията между търсене и предлагане на умения в областта на цифровите технологии и по-ефективно и пълноценно използване на електронни услуги от крайните потребители и предприятията.

4.3. Научна инфраструктура

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- Създаване на фонд за съ-финансиране на проектите с българско участие в програмите за наука и иновации на европейско ниво, допълващо финансирането от ЕК до пълната стойност на проектите;
- Създаване на външни източници за финансиране, различни от реализираната печалба и банково кредитиране, като рисков капитал и бизнес ангели;
- Въвеждане на данъчни облекчения за специфично третиране на разходите за НИРДИ;

➤ Дългосрочни мерки:

- Насърчаване на инвестиции в НИРДИ в бизнеса;
- Популяризиране на възможностите на патентната система за защита и за пълноценно използване на обектите на индустриална собственост;
- Намаляване на разходите за придобиване и поддържане на патент в повече от една държава;
- Подобряване на съдебната система и практиките по защита на правата на интелектуална собственост в страната (особено що се касае до патентите);
- Създаване на икономически стимули за внедряване на технологичните решения, като напр. данъчни облекчения за иновативните фирми;

4.4. Здравеопазване и околна среда

➤ Кратко/средносрочни:

- Предоставяне право на избор на гражданите за участие в здравно-осигурителната система;
- Оптимизация на болнична мрежа – инвестиране в университетските болници за превръщането им в основни здравни центрове в страната;
- Създаване на пациентски центрове за здравни грижи. В краткосрочен и средносрочен план, реформите биха могли да увеличат удовлетворението на пациентите и да подпомогнат намаляването на финансовата уязвимост на някои от тях спрямо разходите за медицински грижи;
- намаляване на административната тежест по отношение на разрешителния режим при продажбата на нови лекарствени продукти и реимбурсиране на нови лекарствени продукти на по-ранен етап от тяхното въвеждане на пазара;

➤ Дългосрочни мерки:

- Укрепване на медицинските грижи, които са алтернативни на болничните;
- Подобряване на финансовата защита на пациентите. Пациентите които се отказват от грижи или не се справят със своето текущо състояние са

изложени на по-висок риск от усложнения и накрая струват по-скъпо на публичната система за здравеопазване;

- Справяне с незаразните болести. Подобро предоставяне на услуги, например за сърдечносъдови заболявания, може да зададе правилната за България посока за сближаване на здравния статус на населението с този в страните от ЕС.

4.5. Образование

➤ Кратко/средносрочни мерки:

- институционално реструктуриране на образователната система на основата на единна процедура по акредитация (институционална, програмна и по форми на обучение) и на основата на диференцирани критерии за оценка на изследователския, образователния и иновационния потенциал на училищата;
- заместване на част от сегашната държавна субсидия за университетите с финансиране на проектна база;
- определяне на държавната субсидия за университетите на основата на техните резултати в научен и образователен аспект и премахване на субсидията на база „брой студенти“;
- въвеждане на изцяло платено от студентите образование за специалности, за които е видно, че завършилите не успяват да намерят работа по специалността с изключение на някои ключови за държавата специалности;
- обвързване на част от финансирането на университетите с предприемаческата им активност;
- въвеждане на ваучерна система при финансирането на началното, основното и средното образование, което ще даде реален избор за родителите къде да учат децата им – в държавни или частни училища.

➤ Дългосрочни мерки:

- приемане на визия за развитието на образователната система, основана на задълбочен анализ на демографските и социални тенденции в българското общество и очакваните промени в рамките на националния, европейския и глобалния пазар на образователни услуги;
- избор на приоритетни образователни области и професионални направления, които съответстват на настоящите и очакваните изисквания на бизнеса;
- създаване на стратегии за развитие на интелектуалния капитал на училищата от системата на средното и висшето образование, преди всичко онези от тях с техническа и технологична ориентация, с цел трансфера и внедряването на практически ориентирано знание;
- засилване на взаимодействието в рамките на т.нар. „триъгълник на знанието“ между университетите, държавния сектор и бизнеса;

- създаване на условия за навлизане на науката в най-ранните етапи на образователния процес с цел развитие на креативността на младите хора и интереса им към природните науки от най-ранна детска възраст;
- инвестиране в подобряване на чуждоезиковото обучение чрез системата на формално и неформално обучение;